

## بررسی تاثیر تعاملات اجتماعی در اماکن عمومی شهری یافته های حاصل از پژوهش شهروندان آیلسبری در کشور انگلستان

محبوبه احمدی نیک جونقانی - گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری.

سارا خدادادی فر - دانشجوی دکتری معماری، گروه معماری، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران.

سید محمد غفاری خلف محمدی\* - دانشجوی دکتری معماری، گروه معماری، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

احمد رضا کریمیان بلداجی - کارشناس ارشد معماری، ایران.

### چکیده

The effect of examining social interactions in urban public places is the findings of the study of citizens of Aylesbury in the country of England

### Abstract

Public places allow people to communicate as they like, because it is possible for everyone to be involved, including families, social and cultural groups, friends, neighbors, colleagues, etc. the more convenient and better the relationships of the groups and the different strata, the social relations are more difficult. However, in this study, different groups are reluctant to communicate with each other, and the separation between them is obvious and tangible. This study investigates the different public places in urban areas over a year, a case study of the city of Aylesbury in the south - east of England with an estimated population of 69000. The purpose of this research is to find out how different people use public spaces and how interactions vary according to age and gender and location. The findings with respect to the policy of public spaces of regions are considered. The method of research is a combination of qualitative and quantitative research, which includes interviews of horsemen, managers and urban planners, business owners and shops, and passersby in these places. The study was carried out by 46 (16 - 73 years) over 12 months (from October 2004 to September 2005). Observations in general were made in 3 places, residential areas, green spaces, city centers, from 7 am to 1 in the night. In this study, we evaluate the accuracy of the social and demographic characteristics that observers have identified. Rather, the interpretation of observers is one of the ways determined by the groups assigned to it. As a result, the language and label that are used for each group will be used in this document. The study also analyses whether the interactions are different from the age or with the location. Or does the presence of people or special groups influence the use of public space.

**Key words:** social interactions, urban planners, urban planners, public space.

مکان‌های عمومی به مردم امکان می‌دهد هر طور که دلشان می‌خواهد با هم ارتباط برقرار کنند، زیرا برای هر قشری از جمله، خانواده‌ها، گروه‌های اجتماعی و فرهنگی، دوستان، همسایگان، همکاران و... امکان حضور و استفاده هست. هر چه روابط گروه‌ها و قشرهای مختلف راحت‌تر و بهتر باشد، روابط اجتماعی همگن‌تر می‌شود. با این حال در تحقیق مشاهده شد که گروه‌های مختلف تمایلی به برقراری ارتباط با یکدیگر ندارند، و جدایی بین آنها کاملاً مشهود و محسوس می‌باشد. این تحقیق به بررسی اماکن عمومی مختلف در مناطق شهری در طول یک سال می‌پردازد، که نمونه موردی شهر آیلسبری در جنوب شرقی انگلستان با جمعیت تقریبی ۶۹۰۰۰ می‌باشد. هدف از تحقیق پی بردن به این نکته است که افراد مختلف چگونه از فضاهای عمومی استفاده می‌کنند و تعاملات با توجه به سن و جنسیت و مکان چگونه تغییر می‌کند. یافته‌ها با توجه به سیاستگذاری‌ها در زمینه ایجاد فضاهای عمومی مناطق مورد نظر بررسی می‌شود. روش تحقیق ترکیبی از تحقیق کمی و کیفی می‌باشد، که شامل مصاحبه‌هایی از اسکیت سواران، مدیران و برنامه ریزان شهری، صاحبان مشاغل و فروشگاه‌ها، و مردم رهگذر در این مکانها می‌باشد. این تحقیق توسط ۴۶ نفر (۱۶ تا ۷۳ ساله) در طول ۱۲ ماه انجام شده است (از اکتبر ۲۰۰۴ تا سپتامبر ۲۰۰۵). مشاهدات در کل در ۳ مکان یعنی مناطق مسکونی، فضاهای سبز، مراکز شهر، از ۷ صبح تا ۱ نصف شب صورت گرفته است. در این پژوهش به ارزیابی صحت ویژگی‌های اجتماعی و جمعیتی خاص که ناظران آنها را شناسایی کردند نیست. بلکه، تفسیر ناظران از روش‌هایی است که گروه‌های تعیین شده در آن فعالیت و تعامل می‌کنند. در نتیجه، زبان و برجستگی که برای هر گروه در نظر گرفتند در این نوشتار از آنها استفاده خواهد شد. همچنین این پژوهش تجزیه و تحلیل اینکه آیا تعاملات نسبت به سن و یا با محل متفاوت است. و یا آیا حضور مردم یا گروه‌های خاص استفاده از فضای عمومی را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

**واژگان کلیدی:** تعاملات اجتماعی، شهروندان آیلسبری، برنامه ریزان شهری، فضای عمومی.

## مقدمه

ساده‌ترین بیان عرصه عمومی دربرگیرنده گروه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و غیره است که از متن مردم و فعالیت‌های آنها ریشه گرفته است؛ به نوعی عرصه عمومی یک عرصه همگانی است که عموم مردم یک شهر حق حضور در آن را دارند. بر اساس «فرهنگ انگلیسی آکسفورد»، واژه *Public* به معنای کلی و در اکثر معانی متضاد خصوصی است. همچنین تعریف مربوط یا متعلق به مردم به عنوان یک کلیت، نیز برای آن ذکر شده است. در جدیدترین ویرایش فرهنگ آکسفورد تعریفی مشابه مطرح شده است: «متعلق یا متوجه مردم به مثابه یک کلیت در دسترس یا اشتراکی برای همه مردم و ارائه شده توسط دولت محلی یا مرکزی. به اتکای این تعریف برای مثال خیابانی عمومی، متعلق و مرتبط با تمام مردم به عنوان یک کلیت است، به روی‌شان باز است، موجودیتی محدود نشده دارد، از طرف دولت ارائه می‌شود و به آن مرتبط است. این مفاهیم در تعاریف مختلف فضای عمومی بازتاب یافته‌اند» (مدنی پور، ۱۳۸۴، ص ۲۱۳). لذا شایان ذکر است که موضوع تولید، تقویت و توسعه فضای شهری مناسب، فعال، پویا و زنده به‌عنوان یکی از اهداف راهبردی ارتقای کیفیت محیط در محیط‌های مصنوع شهری، همواره در صدر کار برنامه ریزان و طراحان شهری قرار دارد. اهمیت این موضوع اساساً به جهت نقش مؤثری است که این گونه فضاها در جامعه دارند و این مهم بارها از سوی بسیاری از دست‌اندرکاران مسائل شهری، اجتماعی و روان‌شناسی مانند (پاتریک گدس: ۱۹۱۵، گوردن کالن: ۱۹۵۹، کوین لینچ: ۱۹۶۱، لوییس مامفورد: ۱۹۶۱، جین جیکوب: ۱۹۶۱، ادموند بیکن: ۱۹۷۳، اموس راپاپورت: ۱۹۷۷ و ۱۹۷۸، ادوارد کروپات: ۱۹۸۵، کارولین فرانسوا: ۱۹۸۸، دیوید هربرت: ۱۹۸۱ و ۱۹۹۱، جان موننگمری: ۱۹۸۸، یان بنتلی: ۱۹۹۹) مطرح شده است (پارسی، ۱۳۸۱، ص ۴۲). کارمونا بر این باور است که فضاهای عمومی شهری، مکان‌ها و محیط‌های اجتماعی‌ای هستند که به عنوان میدانی برای رفتار و نمایش، زمینه‌ای مشترک و خنثی برای تعامل اجتماعی، اختلاط و ارتباط و مرحله‌ای برای معرفت اجتماعی، پیشرفت شخصی و تبادل اطلاعات عمل می‌کنند (کارمونا و همکاران، ۱۳۹۰، صص ۲۱۹-۲۲۱). از سویی دیگر، دولت مرکزی و محلی و سازمان‌های داوطلبانه تعهد خود را برای تامین فضاهای عمومی در انگلستان ابراز کرده‌اند. مطالعات نشان داده‌اند که فضای

عمومی با کیفیت، اقتصاد محلی را بهره‌مند می‌کند، مردم را به صرف زمان بیشتری در مغازه‌ها و کسب و کار تشویق می‌کند، و قیمت خانه هم افزایش می‌یابد. فضاهای عمومی مکانهای دموکراتیکی هستند که امکان استفاده از آنها برای همه وجود دارد و اجتماعات در آنها حضور می‌یابند و شکوفا می‌شوند. فضاهای عمومی اتاق نشیمن رو باز ما و مرکز تفریحی فضای باز ما هستند (لیپتون، ۲۰۰۲، پیش‌گفتار)، و برای سلامت و رفاه ساکنان در تمام سنین مهم می‌باشند. فضای اجتماعی و بودن در انظار عمومی راهی است برای گروه‌های اجتماعی که از حق مشروع خود در تعلق به جامعه بهره‌مند شوند. اما از آنجا که همه از فضاهای عمومی استفاده می‌کنند، جو غالب رقابتی تلقی می‌شود، زیرا عواملی مانند مخالفت، رویارویی، مقاومت و براندازی نقش مهمی بازی می‌کنند (میچل، ۱۹۹۵، ۲۰۰۳). این رقابت ممکن است بین طیف وسیعی از مردم از گروه‌های اجتماعی بر اساس جنسیت، سن، قومیت، توانایی (عدم توانایی)، طبقه اجتماعی و غیره صورت گیرد (ولنتاین، ۱۹۹۶؛ مالون، ۲۰۰۲). اما در اصل به نوع مکان و در نتیجه به کشمکشهای جدی در نمایندگی یک گروه اجتماعی مربوط می‌شود (کرسول، ۱۹۹۶).

«علی مدنی پور» در فصل هشتم از کتاب «فضاهای عمومی و خصوصی شهر»<sup>۱</sup> با یک نگاه ریشه‌ای، بنیادی‌ترین تفاوت میان فضاهای عمومی و خصوصی را تفاوت میان فضای درونی انسانی و فضای بیرونی جهان پیرامون می‌داند. وی در یک تحلیل، خصوصی‌ترین فضا را فضای درون بدن بر شمرده، سپس اولین لایه که رفتار شخص، حرکات بدن و زبان در آن تبلور می‌شود را فضای شخصی می‌داند. وی به دنبال این مطلب خصوصی بودن فضا را عمدتاً به ملک خصوصی ارجاع داده و در یک تعریف کلی حوزه خصوصی را بخشی از زندگی شخص می‌داند که وی در محدوده‌ای شخصی و به دور از دید و اطلاع مردم یا کنترل حکومت و مقامات رسمی، آن را کنترل می‌کند. تعبیر عده‌ای از داشتن حریم شخصی این است که فرد حق دارد تنها و به حال خود باشد. بر اساس این تعبیر، فضای خصوصی بخشی از فضاست که فرد بر آن مالکیت و اختیار دارد و حق داشته از آن بهره‌انحصاری ببرد و دیگران را در آن راه ندهد (مدنی پور، ۱۳۸۴، صص ۲۷-۲۶). اینکه فضاهای عمومی چگونه درک و مورد استفاده قرار می‌گیرند بستگی به شخصیت

## 1. Public and Private Opaces

تک تک افراد و گروه‌ها دارد (مراجعه شود به: میچل، ۱۹۹۵؛ لووز، ۱۹۹۷؛ مک داول، ۱۹۹۹؛ لوی، ۲۰۰۰؛ ماتیو و همکاران، ۲۰۰۰). به عنوان مثال، جامعه‌شناسی دوران کودکی (جیمز و همکاران، ۱۹۹۸). فضاهای عمومی به عنوان مکان‌های که در آن کودکان و نوجوانان می‌توانند شکلی از حفظ حریم خصوصی را به دور از کنترل و نظارت خانوادگی برای خود تشکیل دهند، تعریف می‌کند (مالون، ۲۰۰۲). فضاهای عمومی با روابط قدرت آغشته هستند: گروه‌های اجتماعی خاص می‌توانند به سمت چنین فضاهایی سوق پیدا کنند، آن را تحمل کنند، خود را با آن وفق دهند، و حتی گاهی اوقات از چنین فضاهایی دوری کنند در مواردی مثل: ولگردی، اسکیت برد ممکن است به دلیل بازنمایی‌های اجتماعی در ملاء عام مناسب جلوه نکند (ویلسون، ۱۹۹۱؛ ولتاین، ۱۹۹۶). در نتیجه حق تعلق به جامعه و نه فقط بودن در آن روش موثری است که گروه‌های مختلف حق مشروع خود در تعلق به جامعه ابراز کنند. در قلب هر دموکراسی فراگیر تعلق به بخشی از حوزه عمومی کاملاً استدلال شده است.

## مواد و روشها

روش تحقیق ترکیبی از تحقیق کمی و کیفی می‌باشد، که شامل مصاحبه‌هایی از اسکیت سواران، مدیران و برنامه ریزان شهری، صاحبان مشاغل و فروشگاه‌ها، و مردم رهگذر در این مکانها می‌باشد. این تحقیق توسط ۶۶ نفر (۱۶ تا ۷۳ ساله) در طول ۱۲ ماه انجام شده است (از اکتبر ۲۰۰۴ تا سپتامبر ۲۰۰۵). مشاهدات در کل در ۳ مکان یعنی مناطق مسکونی، فضاهای سبز، مراکز شهر، از ۷ صبح تا ۱ نصف شب صورت گرفته است. این مطالعه با در نظر گرفتن مطالعات پیشین این پرسش‌ها را مطرح می‌کند: معنای فضای عمومی تنها با توجه به رقابتهای گیج کننده و یا به ظاهر بی‌اهمیت در لذت بردن افراطی از مکانهای عمومی، مانند خیابان‌های قدیمی و یا پارک‌ها و گورستان‌های جدید درک می‌شود (گوهرین، ۱۹۹۸، ص ۴۹۳). اهداف اصلی این تحقیق عبارت بودند از: ۱. بررسی چگونگی تعاملات گروه‌های مختلف اجتماعی در فضاهای مهم عمومی نزدیک به منطقه شهری تعریف شده؛ ۲. تجزیه و تحلیل اینکه آیا تعاملات نسبت به سن و یا محل متفاوت است. و یا آیا حضور مردم یا گروه‌های خاص استفاده از فضای عمومی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. ۳. ارتباط تجزیه و تحلیل تعاملات اجتماعی به برنامه‌های

سیاسی در حال ظهور در مورد اشتراک و استفاده از فضای رقابت؛ تعامل بین نسلی؛ ایمنی و امنیت در فضاهای عمومی؛ مدیریت و نگهداری از فضای عمومی؛ و پژوهش در جامعه در حال توسعه؛ ۴. تاثیر ابتکارات محلی برای توسعه استفاده از فضای عمومی توسط کاربران متنوع. رویکرد تحقیق ترکیبی از «روش کمی و کیفی» می‌باشد که در درجه اول شامل مشاهده غیر مشارکتی توسط نویسندگان و یک تیم بزرگ از محققان همکار، که از هشت نقطه کلیدی آیلسبری استخدام شده‌اند. علاوه بر این، نویسندگان مصاحبه‌ای از سهامداران و یک سری نظرسنجی خیابانی را ترتیب داده‌اند. محل‌های تحقیق شامل میدان مرکز شهر، مراکز خرید حومه، مراکز خرید مرکزی، خیابان‌های بالای شهر، زمین‌های بازی، پارک‌ها و مناطق مسکونی است.

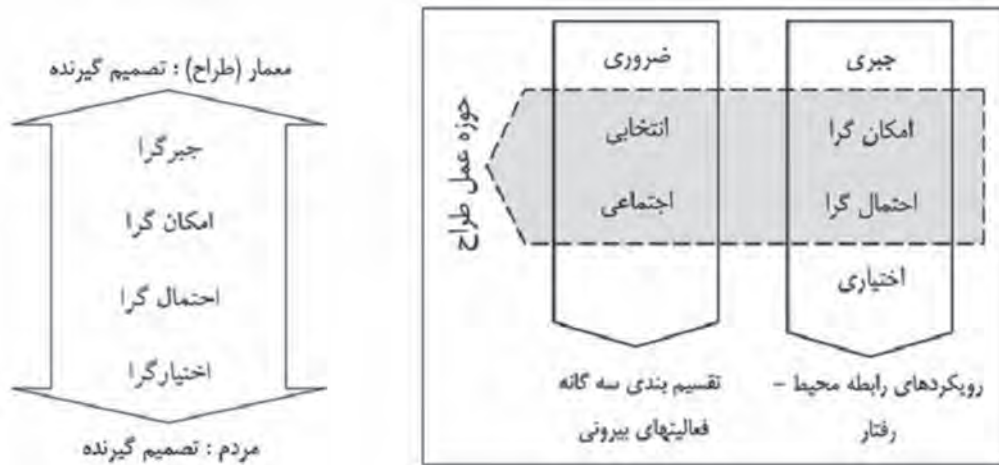
## ادبیات تحقیق

### مکانهای عمومی

فضای شهری، فضای خالی بین ساختمان‌ها نیست، بلکه مفهومی است دربرگیرنده محیط کالبدی، فعالیت‌ها، رویدادها و روابط میان آنها (مدنی پور، ۱۳۸۴). بنیانهای اصلی که فضاهای شهری را شکل می‌دهند، برآیند نیروهای اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، حقوقی، دینی، سیاسی هستند (ستارزاده و همکاران، ۱۳۸۹). فضای جمعی فضایی است که در آن با غریبه‌ها سهیم هستیم، مردمی که اقوام، دوستان یا همکار ما نیستند. فضایی است برای سیاست، مذهب، داد و ستد و ورزش، فضایی برای همزیستی مسالمت آمیز و برخوردهای غیر شخصی (Walzer, 1986:470). فضایی است که افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی در آن سهیم اند، این فضاها محل تبادل افکار و اطلاعات و مکانی برای شکل گیری شبکه‌های اجتماعی هستند چنین فضاهایی بیش از آنکه تنها یک فضا باشند یک تجربه اند (دانشپور به نقل از Hajer, ۱۳۸۶). این فضاها در شهر به عنوان مکان‌هایی که بیشترین کنش‌ها و ارتباطات میان شهروندان در آن روی می‌دهد، بستر اصلی فعالیت‌های سکارکردی و مراسمی شهروندان را ایجاد نموده و عنصر مهمی در ایجاد پیوند اجتماعی میان شهروندان و هم چنین خاطره جمعی مشترک در بین آنهاست (عندلیب، ۱۳۸۹، ص ۱۸). فضاهای جمعی مطلوب و هماهنگ با فرهنگ، ویژگی‌ها و نیازهای اجتماعی و مناسب با شرایط محیطی را می‌توان ارزشی انکار ناپذیر در مطلوبیت فضای زندگی شهری



نمودار ۱. (سمت چپ) نقش مردم و معمار در رویکردهای ۴ گانه طراحی محیط؛ ماخذ: نگارندگان بر اساس لنگ، ۱۳۷۸؛ و نمودار ۲. (سمت راست) نقش طراحی در رابطه‌های ۳ گانه با تعامل محیط- رفتار؛ ماخذ: نگارندگان بر اساس لنگ، ۱۳۸۷.



متفکران مسائل شهری در ابعاد فرهنگی- اجتماعی، موضوع «فضاهای عمومی در شهر» است. این مفهوم در طراحی و برنامه ریزی شهری تحت عناوینی همچون «عرصه عمومی»<sup>۲</sup>، «فضای شهری»<sup>۳</sup>، «مکان عمومی»<sup>۴</sup> مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. مکانهای عمومی به مردم امکان می‌دهد هر طور که دلشان می‌خواهد با هم ارتباط برقرار کنند، زیرا برای هر قشری از جمله، خانواده‌ها، گروه‌های اجتماعی و فرهنگی، دوستان، همسایگان، همکاران و ... امکان حضور و استفاده هست. هر چه روابط گروه‌ها و قشرهای مختلف راحتتر و بهتر باشد، روابط اجتماعی همگن تر می‌شود. عمده متون مربوط به فضای عمومی شهری و محتوای آن در بررسی‌های خود از ابعاد کالبدی و فعالیتی فضای شهری به سه منبع «زندگی اجتماعی در فضاهای شهری کوچک»<sup>۵</sup> اثر ویلیام آیت<sup>۶</sup> در ۱۹۸۰، «زندگی در بین ساختمان‌ها»<sup>۷</sup> اثر جان گهل<sup>۸</sup> در ۱۹۸۷ و «مکان‌های مردمی: راهنمای طراحی فضای باز شهری»<sup>۹</sup> اثر کلیر کوپر مارکوس<sup>۱۰</sup> و کارولین فرانسیس<sup>۱۱</sup> در ۱۹۸۸ ارجاع می‌دهند. فضای عمومی یک دنیای نهادی و مادی مشترک و فضای حائلی است که امکان حضور مشترک را فراهم کرده،

امروز به شمار آورد (گل، ۱۳۸۹، ص ۱). فضاهای شهری دربردارنده شاخص‌های تاریخی هستند و از اینرو فضاهای شهری، عامل انتقال میراث فرهنگی جامعه در طول زمان هستند (نصر، ۱۳۷۵). از دیدگاه عینی و مادی، فضا و فضای شهری، بستری است که روابط اجتماعی و حیات مدنی در آن جریان می‌یابد. روابطی که بر مبنای واقعه‌ها و حادثه‌ها شکل می‌گیرند و حیات مدنی را به حیات واقعه‌ای تبدیل کرده و سبب می‌گردند تا خاطره شکل گیرد و ذهن محل انباشت خاطره‌ها گردد (خاتمی، ۱۳۸۰، ص ۵۴). «فضای شهری» را می‌توان بخشی از «فضای هستی» تعریف کرد (ستارزاده و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۸). فضای هستی در شاخه‌ای تقسیم‌بندی گردیده است که ارتباط بشر را با یک کلیت فرهنگی و اجتماعی پیوند می‌زند و از اینرو فضای شهری حوزه‌ای از فضای هستی فلسفی است. فضای شهری در یک تعریف عام، شامل فضای زندگی شهروندانی است که آگاهانه یا ناآگاهانه برای رسیدن به مقاصد مختلف طی می‌شود (پاکزاد، ۱۳۷۵).

فضای شهری فضایی است که زمان و انسان در آن حضور دارند. فضایی که در ادوار مختلف ایجاد شده‌اند. با توجه به نقش خلاقیتی که برای پیوند امروز با فردا برای فضای شهری قائل می‌شوند، تعداد و مصادیق فضای شهری به شدت تقلیل می‌یابد و محدود می‌شود. در واقع، اتفاقات خاصی که پیوند بین امروز و فردا را برقرار می‌کنند، یا اتفاقاتی بزرگ و همه‌گیر و تاثیرگذار و نادر هستند و یا اینکه به حدی تکرار می‌شوند که برای همه مردم واجد ارزش و اهمیت فوق العاده‌ای خواهند شد. از سوی دیگر، یکی از بحث‌های مهم امروزی در میان

2. Public Realm
3. Urban Space
4. Public Place
5. The Social Life of Small Urban Spaces
6. William H. Whyte
7. Life Between Buildings
8. Jon Gehl
9. People Places: Design Guidelines for Urban Open Spaces
10. Clare Cooper Marcus
11. Carolyn Francis

روابط متقابل میان افراد را تنظیم می‌کند. ما با حضور در مکانی که دیگران نیز در آن حضور دارند به تجربه مشترکی از جهان می‌رسیم و به این ترتیب با همه انسان‌هایی که در گذشته (یا آینده) چنین واقعیت فیزیکی را تجربه کرده اند (یا خواهند کرد) پیوند برقرار می‌کنیم. این بخش پیوند دهنده که دوره‌های مختلف تاریخی را به هم متصل می‌کند، فضای عمومی را از ثبات و تداوم برخوردار می‌سازد. ما با حضور مشترک در نهادهایی خاص همچون آیین‌ها و مناسک، نمایش‌ها و اجراها، گفت و گوهای دسته جمعی هم می‌توانیم به تجربه مشترک دست یابیم (مدنی پور، ۱۳۸۴، ص ۳۱).

### کوستوف و مکانهای عمومی

«کوستوف»<sup>۱۲</sup> علی‌رغم اینکه در تعاریف خود از قلمرو عمومی بیشتر «فضاهای باز» را مدنظر دارد، اما به دلیل تعریفی که از فعالیت‌های انجام شده در این فضاها می‌کند به نظری مشابه لنگ می‌رسد: «شاید به صورت بنیادی، آیین‌های خاص خود ما در زمینه تعامل اجتماعی به آهستگی در درون یک رشته فضاهای خصوصی شده عمومی که منحصر به زمان ماست، رفته‌اند که شامل آنزیم، پارک‌های موضوعی و مراکز خرید می‌گردد» (اهری، ۱۳۸۵، ص ۲۰۸؛ به نقل از Kostof 1992:82.of).

**لنگ و مکانهای عمومی؛** لنگ می‌گوید: اگرچه، در مورد آنچه که قلمرو عمومی را تشکیل می‌دهد، مقداری ابهام وجود دارد، ولی چنان‌که تحلیل مختصری از عناصر محاط‌کننده آن نشان می‌دهد، قلمرو عمومی را کف و سطوح ساختمان‌های احاطه‌کننده آن دربرگرفته است. برخی از این سطوح دیوارهای خارجی هستند که فضای عمومی و خصوصی را از هم جدا می‌کنند، اما سطوح دیگر، دیوارها و سقف‌هایی هستند که فضاهای داخلی را در خود جای می‌دهند. لنگ اشاره می‌کند که در مورد محدوده فضای عمومی و خصوصی ابهام وجود دارد. به این دلیل که هر دو سطوح مشترک کالبدی می‌یابند. در واقع محدوده فضای عمومی گاه به درون محوطه‌هایی که دارای مالکیت خصوصی هستند، نفوذ می‌کند و این محوطه‌های را (به دلیل استفاده عمومی از آنها) به عنوان فضای عمومی مطرح می‌کند؛ یعنی محدوده اجتماعی فضای عمومی با محدوده حقوقی و کالبدی آن، روی هم قرار نمی‌گیرند. در نتیجه مرز کالبدی فضا با قلمرو اجتماعی آن یکسان نیست. وی در این ابهام فضاهای عمومی اعتقاد دارد که اگرچه مردم از نظر دسترسی به آنها از آزادی نسبی برخوردارند، اما

12. Kostof

این مکان‌ها در مالکیت خصوصی قرار دارند. از آن جایی که قلمرو عمومی و مشترک شهرها به طور فزاینده‌ای در حال خصوصی شدن است (یا شاید بهتر است بگوییم قلمرو خصوصی، فضاهای عمومی را در اختیار می‌گذارد)؛ بنابراین ابهام گفته شده شاید در آینده نیز ادامه خواهد یافت. ابهام به دو دلیل ایجاد می‌شود:

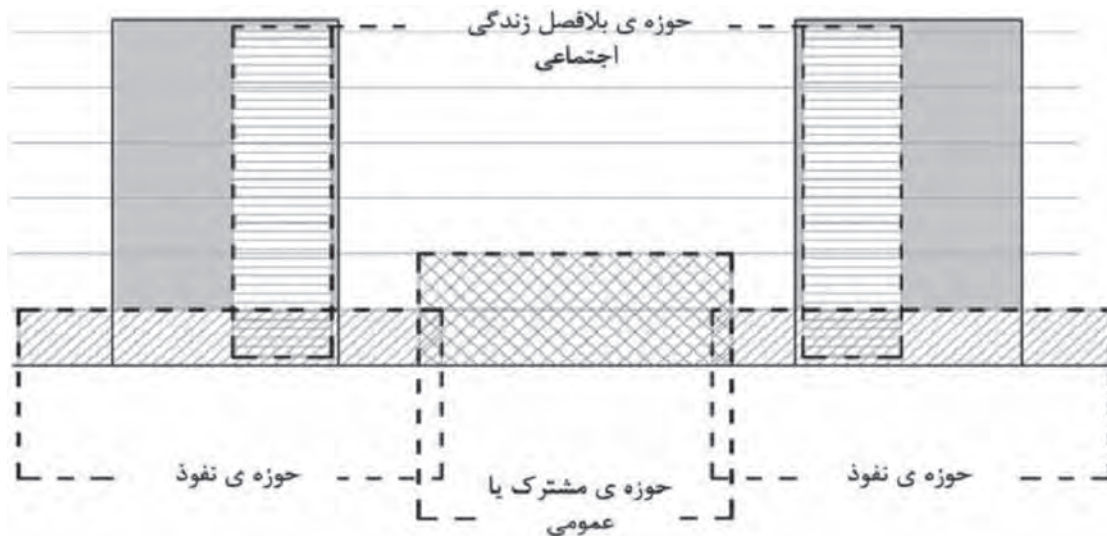
۱. عناصر تعریف‌کننده قلمرو عمومی (به ویژه دیوارهای ساختمانها) غالباً در مالکیت خصوصی هستند که مسائلی را در رابطه با مالکیت عمومی در برابر خصوصی مطرح می‌کند و

۲. بسیاری از فضاها، هم در داخل و هم در خارج ساختمان‌ها نیمه عمومی هستند (Lang ۱۹۹۴:۱۸۷-۱۸۹).

**چرمایف - الکساندر و مکان‌های عمومی؛** «چرمایف»<sup>۱۳</sup> و «الکساندر»<sup>۱۴</sup> به طور کلی سلسله مراتب فضاهای شهری یا عرصه‌های زندگی جمعی و زندگی خصوصی را در شش دسته زیر طبقه بندی می‌کنند: ۱. «فضاهای عمومی شهری»: اماکن و تسهیلاتی که متعلق به عموم مردم است، مانند شاهراه‌ها، جاده‌ها، راه‌ها و پارک‌های شهری؛ ۲. «فضاهای نیمه عمومی شهری»: فضاهایی خاص از شهر که مورد استفاده عموم قرار می‌گیرند ولی دولت یا مؤسسه‌ای بر آنها نظارت می‌کند و سرپرستی آنها را به عهده دارد. مانند بنای شهرداری‌ها، دادگاه‌ها، مدارس دولتی، دفاتر پست، بیمارستان‌ها، ایستگاه‌های مسافری، پارکینگ‌ها، گاراژها، استادیوم‌ها و تئاترها. ۳. «فضاهای عمومی خاص یک گروه»: جاهایی که در مرز عرصه خدمات و تسهیلات عمومی و خصوصی قرار گرفته‌اند و هر دو عرصه باید به آن دسترسی داشته باشند و در قبال آن مسئول هستند. مانند جاهایی که از خدمات پستی، آب و برق، آتش نشانی از آن استفاده می‌کنند. ۴. «فضاهای خصوصی خاص یک گروه»: انواع جاهایی کم اهمیت تر که تحت نظارت دستگاه اداره کننده‌ای باشند از جانب بخش دولتی یا بخش خصوصی برای مستأجرین حقیقی و یا حقوقی. مانند باغ‌های عمومی، زمین‌های بازی، انبار و غیره. ۵. «فضاهای خصوصی خانواده»: فضاهایی در عرصه خصوصی که در اختیار یک خانواده واحد باشد مانند صرف غذا، تفریح و غیره. ۶. «فضاهای خصوصی فرد»: اتاق اختصاصی هر شخص یا هر یک از اعضای خانواده (چرمایف و الکساندر، ۱۳۷۶، ص ۱۵۷).

13. Chermayeff

14. Alexander



محیط؛ ۲. استفاده از کاربری مختلط چه به لحاظ تنوع استفاده و چه از نظر حضور ابنیه با قدمت‌های مختلف در یک ناحیه؛ ۳. توجه به عنصر خیابان؛ ۴. نفوذ پذیر بودن (قابل دسترس بودن) بافت؛ و ۵. اختلاط اجتماعی و انعطاف پذیر بودن فضاها.

**لینچ و مکانهای عمومی؛** «کوبین لینچ» با انتشار «تئوری شکل خوب شهر» در سال ۱۹۸۱ میلادی حصول کیفیت مناسب طراحی شهری و به تبع آن ارتقاء کیفیت زندگی شهری را در گرو پنج معیار و دو فوق معیار زیر اعلان می‌دارد: ۱. «سرزندگی»: به مفهوم امکان بقای زیست شناختی و جامعه شناختی انسان در محیط شهر؛ ۲. «معنی (حس)»: به معنی نقش انگیزی ذهنی و معنادار بودن مکان‌های شهری؛ ۳. «سازگاری»: به منظور انطباق فرم شهری با فعالیت‌های گوناگون و مدارهای رفتاری؛ ۴. «دسترسی»: به مفهوم سهولت نفوذ فیزیکی به بخش‌های مختلف بافت شهری؛ ۵. «کنترل و نظارت»: به مفهوم فراهم بودن امکان انتخاب و مداخله شهروندان در امور مرتبط با مدیریت و استفاده از عرصه همانی؛ ۶. «کارایی»: کارا بودن هریک از معیارهای فوق باتوجه به هزینه؛ و ۷. «عدالت»: پرداخته شدن هزینه معیارها از طریق سازمان یا طبقه اجتماعی که باید برای آن هزینه کنند.<sup>۱۷</sup>

**یان بنتلی و مکانهای عمومی؛** یکی از مشهورترین

**نیروی ویژه شهری و مکانهای عمومی؛** «نیروی ویژه مسائل شهری»<sup>۱۵</sup> با بر شمردن فضاهایی همچون خیابانها، میدین و پارکها به عنوان فضای عمومی به شبکه فضاهای عمومی اشاره می‌کند و چنین بیان می‌دارد که چنین شبکه‌ای دامنه انتخاب‌های مردم در زندگی روزمره شهری را گسترده می‌کند. از دید آنها بهترین شهرهای فشرده و منظم حول یک الگوی ارتباطی مناسب از خیابان‌ها و فضاهای عمومی طراحی می‌شوند. این گروه سپس جهت ایجاد یک عرصه عمومی با ارزش‌های مثبت نیاز به یک رویکرد و برنامه ریزی جامع در مورد فضاهای عمومی را مطرح کرده و دو توصیه اساسی می‌دهد: ۱. نهادهای مدیریت علمی نیاز به فراهم آوردن یک استراتژی جداگانه برای عرصه عمومی و فضاهای باز دامنه که با طراحی نگهداری، مدیریت و مسائل مالی سروکار دارد. و ۲. ۲- معرفی یک برنامه ملی جهت ایجاد مسیرهای سبز پیاده شهری اطراف یا درون شهرهای بزرگ و کوچک.

**نظریه جین جیکوبز و مکانهای عمومی؛** «جین جیکوبز»<sup>۱۶</sup> در سال ۱۹۶۱ در کتاب «زندگی و مرگ شهرهای بزرگ آمریکا»، ۵ معیار را برای محیطی با کیفیت مطلوب بیان می‌کند: ۱. ملحوظ داشتن فعالیت‌های مناسب پیش از توجه به نظم بصری

۱۷. برای اطلاعات بیشتر ر.ک. به: لینچ، کوبین (۱۳۸۷) تئوری شکل خوب شهر. ترجمه: سید حسین بحرینی. انتشارات دانشگاه تهران.

15. Urban Task Force  
16. Jacobs

مکان	معیارهای سنجش
تصویر ذهنی	خاطره و نمادگرایی، خوانایی و نمایانی، تجربه‌های حسی، ارتباطات روانی، ادراک، شخصی، جهانی
فعالیت	گوناگونی، سرزندگی، زنده بودن خیابان، نظاره کردن مردم، کافه فرهنگی، سرگرمی‌های محلی - سنتی، ساعت‌های فعالیت، فعالیتهای جاذب، معامله و اقتصاد
فرم	مقیاس، مرکزگرایی، نفوذپذیری، نشانه‌ها، فضاهای ساخته شده، نسبتها، فضاهای عمومی

۱۹۹۱ نیز بحث کیفیت را در موارد زیر مطرح کرده‌اند: «کیفیت پایداری زیست محیطی»؛ «کیفیت منظر شهر»؛ «کیفیت دیده‌ها»؛ «کیفیت فرم شهر»؛ «کیفیت فرم ساختمان»؛ و «کیفیت عرصه همگانی». تحلیلی دیگر از «کیفیات محیط کالبدی» در کتاب معروف «متیو کر مونا» تحت عنوان «مکان‌های عمومی - فضاهای شهری»<sup>۳۶</sup> ارائه شده است. در این اثر کر مونا کیفیات تأثیرگذار بر محیط کالبدی را به ۷ دسته تقسیم کرده است که عبارتند از: دسترسی؛ سخت فضا و نرم فضا؛ فضای همگانی؛ ایمنی و امنیت؛ منظر شهری؛ اختلاط و تراکم؛ و همه شمول بودن.

**OPDM و مکانهای عمومی؛ دفتر معاونت نخست وزیر**  
انگلیس (OPDM) در بررسی شخصیت و هویت فضای عمومی سه بعد را مطرح می‌کند: ۱. «بستر فعالیت»<sup>۲۷</sup>: که شامل محیط فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی می‌شود؛ ۲. «جعبه ابزار»<sup>۲۸</sup>: که عناصر اصلی و کلیدی که فضای عمومی را تشکیل می‌دهند، شامل می‌شود؛ و ۳. «کیفیت‌ها»<sup>۲۹</sup>: که برتری‌های خاص و ویژه فضا را در بردارد. این دفتر سپس باتکیه بر آنچه در سند «به کمک طراحی»<sup>۳۰</sup> که توسط CABE<sup>۳۱</sup> و DETR<sup>۳۲</sup> در سال ۲۰۰۰ منتشر شده است، اشاره می‌کند که فضاهای عمومی می‌توانند با ۱۰ عامل زیر متمایز و

مجموعه کیفیتهای طراحی شهری مجموعه ارائه شده توسط «یان بنتلی و همکارانش» در کتاب «محیط‌های پاسخده»<sup>۱۸</sup> است. این ۷ معیار که باید در ایجاد محیطهای پاسخده رعایت شوند عبارتند از: «نفوذپذیری»؛ «گوناگونی»؛ «خوانایی»؛ «انعطاف پذیری»؛ «تاسبات بصری»؛ «غناي حسی»؛ و «رنگ تعلق». در بسیاری متون این کیفیات در قالب اهداف طراحی شهری بیان شده است، بطور مثال در کتاب «به کمک طراحی»<sup>۱۹</sup> که بیان کننده موفقیت طراحی در سیستم برنامه‌ریزی است، اهداف طراحی به نوعی بیان کننده کیفیت‌های مورد توجه در طراحی شهری محیط کالبدی است. این اهداف عبارتند از: هویت؛ تداوم و محصوریت؛ کیفیت عرصه همگانی؛ سهولت حرکت؛ خوانایی؛ تطابق؛ و تنوع.

**PPS و مکانهای عمومی؛ در همین زمینه مطالعه‌ای که PPS<sup>۲۰</sup> بر روی بیش از ۱۰۰۰ قطعه فضای عمومی شهری در کشورهای مختلف دنیا انجام داده است، حاکی از آن است که ۴ عامل اساسی سنجش «مطلوبیت کیفی وضعیت فضاهای عمومی شهری» از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است: «دسترسی و به همپیوستگی»<sup>۲۱</sup>؛ «آسایش و تصویر ذهنی»؛ «استفاده‌ها و فعالیتهای»<sup>۲۳</sup>؛ «اجتماعی بودن»<sup>۲۴</sup>.**

**پانتر و کر مونا و مکانهای عمومی؛ «جان پانتر و متیو کر مونا» در کتاب «ابعاد طراحانه برنامه ریزی شهری»<sup>۲۵</sup> در**

۱۸. برای اطلاعات بیشتر ر.ک. به: بنتلی، یان (۱۳۸۲) محیط‌های پاسخده، ترجمه: بهزادفر، مصطفی، تهران، مرکز انتشارات دانشگاه علم و صنعت.

19. DETR(2000) *By Design, Urban design in Planning System: towards better practice.* Commission for Architecture & Built Environment London
20. *Project for Public Spaces (www.pps.org)*
21. *Access & Linking*
22. *Comfort & Image*
23. *Uses & Activities*
24. *Sociability*

۲۵. برای اطلاعات بیشتر ر.ک. به:

- Punter, J and Carmona, M(1997)*The Design dimension of Planing/E & FN SPON*

۲۶. برای اطلاعات بیشتر ر.ک. به:

- Carmona, M (2003) *Public places, Urban spaces.* Architectural press
27. *The Context for Actions*
28. *The Kit of Parts*
29. *The Causalities*
30. *By Design*
31. *Commission for Architecture and the Built Environment*
32. *Department of the Environment, transport and the Regions*



این فضا یک شخصیت خاص دارد؟؛ «ایمنی و امنیت»<sup>۴۱</sup>؛ آیا این فضاها احساس امنیت را القا می‌کنند و فضاهای امنی هستند؟؛ «نیرومندی»<sup>۴۲</sup>؛ تا چه حد در طول زمان انعطاف پذیر هستند؟ (ODPM:19:2004). با این حال در تحقیق مشاهده شد که گروه‌های مختلف تمایلی به برقراری ارتباط با یکدیگر ندارند، و جدایی بین آنها کاملاً مشهود و محسوس می‌باشد. افراد از ملیت، سن، جنسیت با قابلیت‌های مختلف در یک مکان عمومی حضور دارند که این تنوع به مردم امکان می‌دهد روابط خود با دیگران را بسنجند و با شخصیت‌های مختلف آشنا شوند. طبق مشاهدات افراد و گروه‌هایی که از سوی اکثریت جامعه و جبهه مناسبی ندارند مانند، ولگردان، معتادان، افراد مست و بی‌خانمان نوع روابطشان با بقیه چندان مشخص نبود، و اغلب مکانهای خاصی را در پارک به خود اختصاص داده بودند. این باعث شده بود بقیه مردم در سایر مکانها راحتتر و بیشتر حضور یابند، مخصوصاً در برخی ساعات مشخص از شبانه روز.

مشخص شوند: «نظافت و پاکیزگی»<sup>۳۳</sup>؛ آیا این مکانها تمیز هستند و به تمیزی آنها رسیدگی می‌شود؟؛ «دسترسی»<sup>۳۴</sup>؛ این فضاها تا چه اندازه در دسترسند و قابلیت تحرک در آنها وجود دارد؟؛ «جذابیت»<sup>۳۵</sup>؛ تا چه اندازه جذابیت بصری دارند؟؛ «راحتی»<sup>۳۶</sup>؛ آیا افراد در گذراندن اوقات فراغت در این مکان راحتند؟؛ «جامعیت»<sup>۳۷</sup>؛ به چه میزان پذیرای طیف‌های مختلف اجتماعی هستند؟؛ «سرزندگی و پویایی»<sup>۳۸</sup>؛ تا چه حد از فضا استفاده شده و امکان انجام فعالیت‌های شاد و زندگی بخش وجود دارد؛ «عملکرد»<sup>۳۹</sup>؛ تا چه حد قابلیت به مرحله اجرا درآمدن فعالیت‌های مختلف در فضا وجود دارد؟؛ «تمایز و تشخیص»<sup>۴۰</sup>؛ آیا

33. Cleanliness
34. Accessibility
35. Attractiveness
36. Comfort
37. Inclusively
38. Vitality and Viability
39. Functionality
40. Distinctiveness

41. Safety and Security
42. Robustness



## تعاملات اجتماعی در مکان‌های عمومی شهری

رابطه میان دو نفر و یا بیشتر را که ممکن است منجر به واکنشی در میان آنها گردد و این نوع واکنش برای هر دو آشنا است، تعامل اجتماعی خوانده اند. یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه و ارتباط بین افراد، نیز می‌تواند در زمره تعاملات اجتماعی قلمداد شود (دانشپور و چرخچیان، ۱۳۹۶، ص ۲۲). سطح تعامل اجتماعی در افراد مختلف متفاوت است و سطح مطلوب نیز در فرهنگ‌های مختلف متمایز است. این سطح مطلوب را می‌توان در گفته‌های مردم و موضع‌گیری‌های هنجاری آنها نسبت به زندگی اجتماعی خوب یافت (لنگ، ۱۳۸۰). ازدحام و تراکم، هنجارها و روابط اجتماعی، باورها و اخلاق، طبقه‌بندی اجتماعی، خلوت و قرارگاه فیزیکی دسته‌ای از مولفه‌ها هستند که بر تعاملات اجتماعی اثر گذارند. راپاپورت معتقد است چهارجنبه فرهنگی محیط شهری با وجود آنکه دارای کنش متقابل با یکدیگرند، هر یک از قواعد منظمی پیروی می‌کنند که قابل شناسایی است. سازمان یک محیط شهری در واقع حاصلی است

از اجرای این قواعد که در نهایت منعکس کننده مفاهیم متفاوتی از کیفیت محیطی اند. برای سهولت مطالعه کیفیت محیطی می‌توان فضا را به اجزای ساختاری‌اش تجزیه کرده و آنها را در قالب چهار سازمان طبقه‌بندی و معرفی کرد:

۱. «سازمان محیط فضایی محیط»: به اعتقاد او روابط متقابل در محیط‌های فیزیکی، در وهله اول فضایی اند. زیرا اصولاً مردم و اشیا از طریق جدایی توسط فضا با یکدیگر ارتباط دارند.

۲. «سازمان مفهومی محیط»: که با مفاهیمی که از طریق فرمها، جنسها و اجزای کالبدی محیط درک می‌شوند ارتباط دارد. در اینجا تاثیرات نشانه‌ها، رنگ‌ها، دورنماها، مصالح و غیره مورد توجه قرار می‌گیرند.

۳. «سازمان زمانی محیط»: به معنی شدت و ریتم فعالیت‌های انسانی و سازگاری یا عدم سازگاری آنها با یکدیگر است. به اعتقاد راپاپورت، مردم همان طور که از نظر فضایی از یکدیگر جدا هستند، از نظر زمانی هم می‌توانند مجزا باشند.

جدول ۱. عوامل و شاخص‌های مؤثر بر تعاملات اجتماعی در فضای عمومی؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

۱. نفوذپذیری	۲. گوناگونی	۳. خوانایی	بتلی و همکاران (۱۳۸۲)
۴. انعطاف پذیری	۵. تناسبات بصری	۶. غنای حسی	
۷. رنگ تعلق			
۱. دسترسی	۲. سخت فضا و نرم فضا	۳. فضای همگانی	متیو کارمونا (۱۳۹۰)
۴. ایمنی و امنیت	۵. منظر شهری	۶. اختلاط و تراکم	
۷. همه شمول بودن			
۱. نفوذپذیری فیزیکی و بصری	۲. تسهیلات و خدمات	۳. محرک خارجی	ویلیام (پرتوی، ۱۳۹۴)
۴. حفاظت	۵. حس راحتی	۶. حضور مردم	
۱. سرزندگی	۲. هویت و کنترل	۳. دسترسی به فرصت‌ها، تخیل و شادی	آلن جیکوبز و دونالد اپیلارد (۱۹۸۷)
۴. اصالت و معنا	۵. زندگی اجتماعی و همگانی	۶. خود اتکایی شهری	
۷. محیطی برای همه			
۱. تامین قلمرو، امنیت، ساختار انسجام، تداوم، خوانایی و قابل پیش بینی بودن فضاها	۲. وجود تسهیلات مناسب در فضا، پاسخگویی، راحتی و آسایش محیطی	۳. میزان اطلاعات و هیجان محیطی، پیچیدگی و رمز آلودی، تضاد	لارس (۱۹۷۲)
۴. تعاملات اجتماعی			
۱. کاربری‌ها و فعالیت‌ها	۲. دسترسی و ارتباط	۳. اجتماعی بودن	p.p.s (۱۳۹۱)
۴. تصویر ذهنی و آرامش			(رفعیان،)

۴. «سازمان ارتباطی محیط»: شامل ارتباط محیط و مردم و ارتباط مردم و مردم در محیط است. از نظر رایاپورت در محیط‌های شهری، این سازمان از دوره قابل درک است: پیوستگی با سیستم‌های جابه جایی و ابزارهای ارتباطی مثل تابلوها و هم چنین روابط انسانی رودرو (پروند، ۱۳۷۲، ص ۱۵۰).

### مکانهای عمومی و شکاف نسلی

مردم اغلب با محیط عمومی اطراف محل زندگی خود در تعامل اند، مخصوصا افراد مسن که امکان رفتن به جاهای دورتر برایشان مشکلتر است، هر چه امکانات در هر محله‌ای بیشتر و بهتر باشد تجمع اکثریت در مکان خاصی از شهر هم کمتر می‌شود. جوانان به گردهمایی در اماکن عمومی نیاز دارند، چرا که باعث شکل‌گیری شخصیت اجتماعی آنان می‌شود. اما گروه‌های بزرگسالان و مدیران و نگهبانان مکانهای عمومی، حضور آنان را باعث بی‌نظمی و برزو جرم می‌دانند، به همین دلیل اغلب از حضورشان جلوگیری می‌کنند تا فضا امن تر شود. مشاهدات نشان داد مکانهایی که جوانان برای ملاقات و جمع شدن کنار هم انتخاب می‌کنند اغلب دور از مکانهایی است که بزرگترها و خانواده حضور دارند. بنابراین طراحی اماکن عمومی باید طوری باشد که همه افراد از هر قشری در امنیت بتوانند از آن استفاده کنند. همچنین طبق مشاهدات، سالمندان اغلب در ساعاتی به پارک یا دیگر مکانها می‌روند که جوانان و کودکان کمتری حضور دارند، حتی از رفتن به مکانهای بسیار خلوت هم اجتناب می‌کنند.

### مدیریت اماکن عمومی

احساس امنیت از مهمترین عوامل در مدیریت اماکن عمومی است. اکثر مردم خود تابع قوانین هستند اما این در مورد همه صدق نمی‌کند و در مورد برخی گروه‌ها و افراد باید اعمال قانون شود. در مشاهدات نیز چنین مواردی دیده شد. مردم تمایل به حضور در مکانهایی دارند که امکانات و تفریحات متنوع و متفاوتی ارائه می‌شود و در عین حال امنیت هم وجود دارد و ممکن است افراد از هر قشر و گروهی در کنار هم از فضا لذت ببرند. این نکته گفتنی است که طبق مشاهدات و مصاحبات از افراد در جاهای مختلف مردم زیاد هم تمایلی به جاهای بانظم و قانونمند ندارند و بیشتر می‌خواهند احساس راحتی کنند. بر اساس

پژوهش‌های انجام شده، انسان‌ها به دلیل نیاز و علاقه به هموعان خود، از معاشرت با دیگران لذت می‌برند. صحبت کردن، خوردن یا نوشیدن در فضای عمومی، راه رفتن، تماشای ویتترین مغازه‌ها، بازی کردن، اجرا یا دیدن برنامه‌ها در خیابان با یک یا چند همراه، از جمله تعاملات اجتماعی محسوب می‌شوند (Mehta, 2007). تعامل اجتماعی و برقراری ارتباط می‌تواند یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه و ارتباط بین افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت‌های متناسب و در نتیجه نقش‌پذیری مردم در فضا و عضویت آن‌ها در گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است (Car et al, 1992).

### طراحی اماکن عمومی

دسترسی و امکانات از فاکتورهایی هستند که در استفاده ی مردم از فضاهای عمومی تاثیر می‌گذارند. مثلا کمبود سرویس بهداشتی در مرکز شهر، مردم و به خصوص سالمندان و کودکان را دچار مشکل می‌کند. ماشینهای پارک شده در مرکز رفت و آمد مانع بزرگی برای جوانان و خانواده‌ها در خرید از فروشگاه‌ها و رفتن مهد کودک‌ها شده بود. بر اساس مشاهدات مبلمان شهری در نحوه ی استفاده از اماکن عمومی تاثیر به سزایی داشت، مثلا محل قرار گیری صندلی‌ها اینکه رو به منظره و فضای باز هستند یا برعکس موقعیت مناسبی ندارند و به سمت فضای بن بست هستند. حتی با توجه به نظرات مردم دسته و تکیه دار بودن صندلی‌ها، جمعی یا تک نفره بودنشان نیز بسیار مهم است و باید در طراحی‌ها به این موارد توجه شود. تابلوها کاربردهای مختلفی در اماکن عمومی دارند، مثلا اعلام قوانین، موارد ایمنی و سلامتی که اغلب هم مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرند، و یا تابلوهای اطلاعاتی، که مسیرها و مکانها را نشان می‌دهند. افراد مختلف استفاده‌های متفاوتی از اماکن عمومی می‌کنند. حضور برخی در پارک ممکن است مانع از حضور برخی دیگر شود. دیده شده با اینکه گروه‌های جوانان و نوجوانان در کنار ولگردان و معتادان در قسمتی از پارک نشستند اما هرگز ارتباطی بینشان برقرار نشده است. به منظور آموزش مردم در مورد نقش مکانهای عمومی و اهمیت دموکراسی، دولت و مقامات محلی باید با آگاهی دادن به مردم از طرق مختلف اقدام کنند و محیطهای بیرونی را برای حضور و استفاده همه به محلی مناسب تبدیل کنند. شادابی و زیبایی شهرها بیشتر متاثر از چالش و جنب و جوش مردم است.

با بازسازی می‌توان مکانهای عمومی طبیعی را با توجه به نیازها ساخت. این مطالعه پیشنهاد می‌کند که بازسازی و احیای تاثیر گذار، نیاز به فهم عمیق و مشارکت کاربران همیشگی آن مکان خاص و به خصوص افراد محلی آنجا دارد.

### مسائل سیاستگذاری و عمل

انگلستان (و ولز) موضوع سیاست گذاری و برنامه ریزی زندگی شهری می‌باشد، که از مقالات و راهنماهای عملی خوبی در این راه استفاده شده است (دتر، ۱۹۹۸، ۱۹۹۹، ۲۰۰۰، ۲۰۰۱؛ نیروی کار شهری، ۱۹۹۹). ظهور مفاهیمی مانند توسعه پایدار، باعث شد روند کلی به سمت ساخت محیط‌های شهری جذاب تر، هم برای ساکنان، و هم نسل‌های آینده پیش برود (دتر، ۲۰۰۰). برنامه عمل یکپارچه ای، شامل طراحی و برنامه ریزی بهتر، ساماندهی زمین‌های آلوده و متروکه، ترویج سرمایه گذاری‌های جدید، بهبود حفاظت از محیط زیست، فراهم آوردن فرصت‌های اوقات فراغت شهری مانند پارک‌ها، مناطق بازی و فضاهای عمومی و افزایش ایمنی و جذابیت خیابان‌ها. در هر مورد، هدف ارتقا محیط، برای تسهیل زندگی شهری است (استید و هپنبرور، ۲۰۰۴). مسئله اصلی تداوم این همکاری در آینده می‌باشد. چگونگی فضای باز در شهرها و شهرستانهای انگلستان هنوز هم موضوع مهمی است، که باعث کاهش کیفیت زندگی شهروندان شده است (حمل و نقل، دولت محلی و کمیته مناطق، ۲۰۰۲). این نظر از سوی هدایت برنامه ریزی ملی در فضای عمومی در سال ۲۰۰۲، قبل از تصمیم دولت به اختصاص ۸۹ یلیون پوند از محل برنامه ریزی جوامع پایدار، برای رسیدگی با وضعیت پارک‌ها و فضاهای عمومی مطرح شد. این کار منافع اجتماعی و اقتصادی را ارمغان می‌آورد، که اداره آمادگی و مدیریت بلایا، (۲۰۰۲) فاکتورهای لازم برای محل زندگی را، پاکیزگی، امنیت، سرسبزی مطرح کرد و سازمان محیط زیست، غذا، و امور روستایی، (۲۰۰۲) هم قدرت، حقوق، و مسئولیت را در اولویت قرار داد.

جامعه پاکیزه، امن، و سرسبز در دستور کار مقامات محلی قرار گرفت تا مکانهای عمومی با کیفیتی که در مردم حس تعلق ایجاد می‌کند، ساخته شوند. توجه معطوف به نقش پارک‌ها و فضای سبز شهری برای ارتقای کیفیت زندگی مردم و چگونگی پیشرفت زندگی شهرها و مراکز

شهرستان با تکیه بر اقتصاد عصر و شب مراکز خرید می‌باشد (www.cleanersafgreener.gov). کنار فضای سبز، خیابانها، مراکز خرید و منازل مسکونی نیز مورد توجه می‌باشند. این موارد باعث شد کمیسیون معماری و ساخت محیط زیست انگلستان منابع خود را به جای فضای سبز در گسترش و طراحی مکانهای عمومی متمرکز کرده است.

در حالی که تحقیقات گسترده‌ای در زمینه ارتباط بین رفتار ضد اجتماعی و فضاهای عمومی صورت گرفته است (نیومن، ۱۹۷۲؛ کلمن، ۱۹۹۰) اما کمتر، توجهی به ماهیت اجتماعی این فضاها شده است. رفتار ضد اجتماعی، به شدت در مناطق محروم شهری به چشم می‌خورد (دتر، ۱۹۹۸؛ کمیسیون حساسرسی، ۲۰۰۶). برخی از فضاهای عمومی، به ویژه در مراکز شهر، با مشکلاتی مانند مصرف الکل و مواد، بی‌خانمان‌ها و دیگر افراد نامطلوب مواجه هستند. نظر به توصیه‌های نیومن (۱۹۷۲) و کولمن (۱۹۹۰)، تلاشهایی مانند، از بین بردن صندلی‌ها، جلوگیری از خوردن و مقررات برای جلوگیری از ولگردی در جهت تنگ تر کردن عرصه برای این قشر اقلیت نه تنها این معضل را رفع نمی‌کند بلکه جذابیت محیط را برای حضور و استفاده اکثریت مردم از بین می‌برد. در عوض، برنامه واحد محرومیت اجتماعی در مورد سلامت روان و نوجوانان مشکلدار، از جمله راهکارهایی به کار گرفته شده است. برای امکان حضور اجتماعی قشرهای نامطلوب در جامعه می‌باشد البته پیشتر نیز برنامه حذف قشر سالمند به کار گرفته شده است (اداره آمادگی و مدیریت بلایا، ۲۰۰۵). این طرح نشان می‌دهد که نیاز به یک رویکرد اساسی تر در به نظر گرفتن دید عمومی و گنجاندن گروههای به حاشیه رانده شده و تنظیم رفتار در فضاهای رقابتی وجود دارد. فرآیند این مطالعه با مشاهده چگونگی اعمال مردم، به فهم چگونگی تعاملات اجتماعی و ارتباط بین گروه‌های مختلف در محیط شهری می‌پردازد. عرصه عمومی متنوع است در حالی که مسائلی مانند نظم یا بی‌نظمی عمومی و جنایت منجر به مقررات بیشتر و اقدام پلیس علیه اعضای خاص از جامعه می‌شود که توجه کافی را به سایر علل بی‌نظمی عمومی از بین می‌برد. بازی، استفاده از وسایل نقلیه غیر موتوری، موسیقی، اجتماع گروه‌های خاص یا افراد و بسیاری دیگر از استفاده‌های مشروع از فضای عمومی توسط یک مجموعه‌ای از افراد ممکن است رفتار دیگران را تحت تاثیر قرار دهد. درک تعاملات اجتماعی



بین مردم در فضاهای عمومی شهری ممکن است بر اساس سیاستهای حاکم باشد، این زمانی درست است که تمامی استراتژی‌ها بر اساس پژوهش، درک نیازهای جامعه، و میزان سود حاصله باشد.

این مطالعه با بررسی چگونگی استفاده افراد مختلف از فضاهای عمومی محله‌ی خود در یک منطقه شهری، سیاست‌گذاری و برنامه‌های عملی مورد بحث در این نوشتار می‌پردازد. پژوهش حاضر با هدف درک، مدیریت و استفاده مردم از انواع فضاهای عمومی می‌پردازد. این مطالعه در مکانهای مختلفی، از جمله مناطق مسکونی، فضای سبز و مرکز شهر، خیابان‌های بالای شهر و مراکز خرید پوشش داده شده است. این یافته‌ها در مورد شهروندان آیلسبری و درباره نیازهای شهر خودشان می‌باشد، اما آنها نیز برای مناطق دیگر نیز کاربرد دارد. به عنوان مثال، اخیراً دو دیدگاه برجسته در مورد فضای عمومی در اروپا و شمال آمریکا نوشته شده است. یکی به کاهش آشکار فضای عمومی، مرتبط با فرآیندهای مانند خصوصی سازی، مقررات و نظارت اشاره دارد. دیگری دیدگاه نسبتاً بهتری را معرفی میکند، اینکه فضاهای عمومی گروه‌های مختلف را برای نمایش هویت خود در عرصه عمومی گرد هم می‌آورد. بنابراین جو مکانهای عمومی هم تفاوتها را کم رنگتر کرده و هم به تفاوتها ارزش بخشیده است. این بحث تعدادی سوال را در مورد نمونه موردی که اینجا بحث شده مطرح می‌کند. آیا مکانهای عمومی در آیلسبری در حال کم رنگ شدن هستند؟ آیا مراکز خرید خصوصی سازی شده‌ی بالای شهر جایگزین مکانهای عمومی مرکز شهر شده اند؟ آیا میدان‌های شهر به عنوان مرکز زندگی اجتماعی استفاده می‌شوند؟ آیا گروه‌های خاص از فضاهای عمومی شهر حذف شده اند و یا محیطی امن و بدون تهدید برایشان تعبیه شده است؟ آیا گروه‌های اجتماعی خاص مختص فضاهای مختلف شهر در زمان‌های مختلف روز یا شب هستند؟ و به نوبه خود، چگونه ممکن است این فرآیندها در فضاهای عمومی حمایت و ایجاد شوند؟ ریتم زندگی عمومی در شهر چیست؟ چه کسانی در این ریتم شرکت میکنند؟ این اشخاص را چه زمانی می‌توان مشاهده کرد؟ از این افراد چه کسانی در زندگی عمومی شهری از نظر پنهان می‌مانند؟

### تحقیق بدون شرکت کننده

تحقیق غیر مشارکتی، نیمه ساختار یافته برای ضبط داده‌های اولیه در مورد ویژگی، محل و فعالیت‌های گروه‌ها و افراد در مکانها می‌باشد. فضاهای عمومی انتخاب شده برای تحقیق

بیش از حد بزرگ و پیچیده هستند. برای هر میکروسایت یک برگه تحقیق تبیین شده است که شامل یک نمودار کلی از ویژگی‌های کلیدی از مکان، و یک ماتریس که ناظران می‌تواند ویژگی‌های جمعیت شناختی را با استفاده از تعاملات بین افراد تشخیص دهند. مشاهدات از اکتبر ۲۰۰۴ تا سپتامبر ۲۰۰۵ اتفاق افتاد، در تمام روزهای هفته و در تمام شرایط آب و هوایی (به ضمیمه مراجعه شود). علاوه بر نویسندگان، ۶۶ فرد ۱۶ تا ۷۳ ساله این مشاهده و تحقیق را انجام دادند. ناظران (محققان همکار) به دلایل ایمنی معمولاً به صورت جفت کار می‌کردند و حقوقشان ساعتی محاسبه می‌شد. کسانی که تحقیق را آموزش انجام دادند حمایت اولیه و مداوم دریافت کردند. بسیاری از مشاهدات از ۸ صبح تا ۹ شب انجام شد، اگر برخی در مرکز شهر تا ۱ نصف شب هم طول کشید. استراتژی‌های به کار رفته برای این بود که مشاهده کمی به واقعیت نزدیک تر باشد. و لازمه این کار احساس امنیت تحقیق شوندگان بود که به واقعیت آنچه در زندگی شهری آنها اتفاق می‌افتد بپردازند. اگر چه به علت طول کشیدن مطالعه، بسیاری از ناظران به ناچار از اطراف شهر انتخاب شدند. این ادعا در مورد تحقیق وجود ندارد که بسیار کامل و نتایج کاملاً طبیعی می‌باشند.

### مطالعات میدانی و یافته‌ها

سوالات از افرادی که انتظار می‌رفت اطلاعات خوبی در مورد تعاملات اجتماعی دارند، و در آیلسبری مورد مصاحبه قرار گرفتند، پرسیده شد: مقامات دولتی محلی (مرکز شهر، مراکز محلی، و روابط نژادی): ۸ نفر؛ نمایندگان محلی و نمایندگان منتخب: ۲ نفر؛ سازمانهای محلی غیردولتی و نمایندگان انجمن: ۲ نفر؛ مدیران مرکز خرید: ۲ نفر؛ پرسنل امنیتی: ۲ نفر؛ صاحبان کسب و کار و مدیران: ۸ نفر؛ افراد مست خیابانی و افراد بی‌خانمان: ۴ نفر. نظرات آنها محرمانه و شخصی بود، و در این گزارش بدون اسم ثبت شدند. بررسی‌های خیابانی در برخی از مکانهای‌های تعیین شده انجام شد که از مردم نظراتشان را در مورد استفاده از مکانهای خاص جویا شدند. در مجموع ۱۷۹ نفر با استفاده از ابزار نظرسنجی نیمه ساختار یافته مصاحبه شد. پاسخ دهندگان از طیف وسیعی از مردم با سن، جنسیت و قومیت مختلف انتخاب شدند. برخی از پاسخ دهندگان فرصت صحبت در مورد مکان‌های با جزئیات بیشتر را داشتند که برخی از آنها در این گزارش گنجانده شده اند. ابزار تحقیق در طول ماه فوریه سال

مختلف در طول یک سال به دست آمد با اطلاعات حاصله از پرسشنامه‌ها، مصاحبه‌ها، بازخورد ناظران، با هم ترکیب شده و پکیج کامل اطلاعاتی را در اختیار ما قرار داد. اگر چه ادعا نمی‌شود این داده‌ها تمام حقیقت را در مورد فضاهای عمومی در شهر بیان می‌کند، اما چند روایت مهم که در طول سال جمع‌آوری شده در این پژوهش آورده شده است.



تصویر ۱. وال پارک: دانش‌آموزان در حال استراحت بعد از ناهار



تصویر ۲. مکان آیلسبری در انگلستان؛ ماخذ: گوگل ارث.

شهرستان باکینگهام‌شریر به چهار ناحیه تقسیم می‌شود که آیلسبری واله هم جز آنها و مهمترین ناحیه می‌باشد. طبق سرشماری سال ۲۰۰۱ جمعیت آیلسبری واله در کل انگلستان به طور متوسط جوانتر می‌باشد، بدین صورت که در آیلسبری کودکان و نوجوانان زیر ۱۹ سال ۲۶٫۵٪ از جمعیت را تشکیل می‌دهند (انگلیس ۲۵٪)؛ در حالیکه افراد بالای ۶۵ سال فقط ۱۳٪ (در مقایسه با کل انگلیس که ۱۶٪ می‌باشد). ۹۴ درصد جمعیت را سفید پوستان، و بقیه هم از نژاد آسیایی هستند. بین سالهای ۱۹۸۹ تا ۲۰۰۲ جمعیت آیلسبری به ۲۴٪ افزایش یافت که این دو برابر میزان افزایش جمعیت ناحیه جنوب شرقی است که ۱۱٪ بود. در دهه‌های اخیر، امکانات رفت و آمد به لندن در این شهر بسیار بهبود یافته است، از جمله راه آهن، محورهای مواصلاتی خوب، خانه‌های ارزان، مدارس خوب، حومه شهر زیبا و دلفریب، مانند تپه‌های چیلترن. رشد جمعیت نیاز به وجود زیر ساختهای لازم را ایجاد کرده است. برآورد جمعیت برای آیلسبری تا سال ۲۰۰۱، ۶۹۰۰۰ نفر بود، اما با راهکارهای حومه شهری انتظار افزایش تا بیش از ۱۵۰۰۰ سکنه تا سال ۲۰۲۱ می‌رود. ثبات اقتصادی شهر به شکل

۲۰۰۵ در میدان بازار تنظیم شد. و مصاحبه در ماه می در مرکز شهر و فایرفورد لیز و در اوت در والتون کورت، فایرفورد لیز، وال پارک و خیابان‌های انجام شد. بازخورد از پژوهشگران همکار؛ به عنوان بخشی از فرایند جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل، محققان دو روش به کار بردند: ۱. در دو نقطه در طول دوره مشاهده (فوریه و ژوئن) همه محققان به جلسات گروه برای بحث در مورد مشاهدات خود، و تفسیر خود از آنچه دیده بودند و تجربیاتشان دعوت شدند؛ ۲. پس از اتمام مشاهدات، با تک تک محققان تماس گرفته شد، ابتدا از طریق تلفن، تجربه خود، و دلایلی که باعث شد درگیر این پروژه شوند و مهارت‌های که به دست آوردند را بیان کردند.

**مفهوم‌دار کردن اطلاعات؛** با وجود ماهیت ساختاری تحقیق، مهم است که بدانیم که بسیاری از داده‌های جمع‌آوری شده ذهنی و وابسته به درک و دیدگاه ناظران فردی بوده است. نقل قول‌های زیر از مصاحبه با ناظران گردآوری شده است: «من چیزی دیدم که در حین تفاوت بسیار برایم آشنا بود. من هر روز از این مکانها عبور می‌کنم ولی وقتی می‌خواهی از اونا استفاده می‌کنی همه چیز برات تازگی داره.» یا «این پروژه برای من بسیار جالب بود چون بسیار حسی و ذهنی است، و کاملا بر خلاف شغل منه.» برخی از جنبه‌های تحقیق بیشتر ذهنی و یا مشکل به نظر می‌رسد. به عنوان مثال، بسیاری از ناظران نگران این بودند که نتوانند سن، قومیت یا طبقه اجتماعی را درست ثبت کنند. به عنوان مثال، سالمندان توسط افرادی که سرعت تحرک بیشتری داشتند تحقیق شدند. داده‌ها حقیقت عینی نیستند بلکه نظرات شخصی افراد از واقعیتی است که مشاهده کرده اند: «با یک زن مسن و دختر آسیایی کار می‌کردم و دیدگاه اون در مورد زندگی و اینکه دینش چطور زندگیشو تحت تاثیر قرار داده بود برام واقعا جالب بود. و این به من کمک کرد تا بیشتر در مورد واقعیت زندگیه دختره بدونم. خوبه که مردم شناسی رو تجربه کنی.»

هدف این پژوهش ارزیابی صحت ویژگی‌های اجتماعی و جمعیتی خاص که ناظران آنها را شناسایی کردند نیست. بلکه، تفسیر ناظران از روش‌هایی است که گروه‌های تعیین شده در آن فعالیت و تعامل می‌کنند. در نتیجه، زبان و برجستگی که برای هر گروه در نظر گرفتند در انتهای این مقاله از آنها استفاده خواهد شد. با این حال، به دلیل ذهنی بودن تحقیق نباید چنین تصور کرد که نمی‌توان الگوی خاص از اطلاعات به دست آورد. نمودارها و خاطراتی که از افراد در یک محل در زمانهای

جدول ۲. انواع اماکن عمومی در آیلسبری

وال پارک	والتون کورت	میدان بازار	کینگزبری	های استریت	هال لیز	میدان فریز	فایرفورد لیز	مسیر کانال	
					*	*			داخل
								*	بیرون - توسعه نیافته
	*	*	*	*			*		بیرون - توسعه یافته
*	*							*	فضای سبز
		*	*	*	*	*			فضای تجاری و شهری
	*						*		مناطق مسکونی
*	*							*	فضای بازسازی شده
*	*	*	*	*			*	*	اماکن عمومی
					*	*			فضای نیمه عمومی
	*						*		مرکز مجاور
*		*	*	*	*	*		*	مرکز شهر

قرن ۲۰ را داشت، گرچه اقدامات برای احیای آن منطقه با حمایت صندوق فضای سبز و سایر منابع برنامه ریزی شده بود. در کل وال پارک فضای چندان جذابی نه برای ساکنان و نه بازدید کنندگان داشت. تحولات تدریجی شامل امکانات ورزشی، ترمیم باغ‌های قدیمی و ایجاد مناطق خاص برای کودکان و نوجوانان جلوه وال پارک را تغییر داد. شورای منطقه آیلسبری وال از دیدگاههای مردم برای اولویت بخشی به ایجاد امکانات استفاده کرد.

فصل، شرایط آب و هوایی و نور خورشید از عواملی هستند که بر استفاده مردم از پارک تاثیر می‌گذارد. در زمستان پارک اکثراً خلوت است اما علاوه بر افراد مست، گاهی مردم و بچه مدرسه ای‌ها برای تفریح می‌آیند. در تابستان مردم در هر شرایط آب و هوایی به پارک می‌آمدند، اما با تاریخ شدن هوا بعد از تعطیلات آخر هفته اکثراً خلوت و بدون عبور و مرور بود. نقشه آمارگیری شهر نشان می‌دهد که اکثر افراد در پارک سفید پوست بودند، و تعداد انگشت شماری جوان آسیایی به چشم می‌خورد. زنان در طول روز در پارک قدم می‌زنند و در تابستان اکثراً تنهایی در جاهای مختلف پارک دیده می‌شوند، و در هوای خوب بیش از مردان همراه با بچه هستند. اما در کل مردان

فزاینده‌ای به بخشهای خدماتی و دانش محور بستگی دارد. **خیابان سنتی خرید(های استریت)؛** قسمتی از خیابان‌های استریت مختص عابران پیاده می‌باشد، که از میدان خرید به ایکسچنج استریت می‌رسد، که از طریق یک زیر گذر به وال پارک که دارای غرفه فست فود، ون بستنی فروشی و فروشگاه بیگ ایشو می‌باشد، دسترسی دارد. در میدان بازار علاوه بر نیمکتها، صندلی‌های دائمی در مسیرهای خرید وجود دارد. کافی شاپ در ساعات باز علاوه بر داخل، میز و صندلی‌هایی را در خارج نیز قرار می‌دهد. امتدادهای استریت به دو فروشگاه زنجیره‌ای بزرگ می‌رسد، گرچه بسیاری از فروشگاه‌های دیگر به مراکز خرید دیگر نقل مکان کرده اند. مشاهدات ما در سمت بالایی‌های استریت جایی که به میدان بازار، اطراف نیمکت‌های اسمیت، و تا پایان مسیر عابر پیاده که نیمکت‌های مک دونالد دارد، انجام شد.

**پارک شهری (وال پارک)؛** وال پارک نزدیک مرکز شهر واقع شده است. از سمت‌های استریت از خیابان شلوغ ایکسچنج جدا شده است و به زیر گذر عابر پیاده وصل می‌شود. مردم از سمت دیگر با ماشین وارد مرکز تفریحی می‌شوند. در زمان تحقیق ما هنوز بافت عصر ویکتوریایی

اکثرا به صورت گروهی در پارک بودند. افراد سالمند اکثرا در زمستان و عصرها در پارک به چشم نمی خوردند و فقط در تابستان به ندرت رفت و آمد دارند. بزرگسالان اغلب با جوانترها کنار مراکز تفریح و زمینهای بازی بودند، به ندرت به طرف باغچه‌ها، زمین تنیس، زمینهای سبز بولینگ می‌رفتند. زمینهای بولینگ را تقریباً هیچ کس استفاده نمی کرد.

### مناطق مسکونی و مراکز مجاور

زندگی عمومی شهری فقط منحصر به مراکز شهر نیستند، بلکه در مناطق عمومی محلی و خیابان‌ها را هم شامل می‌شود. مکان‌هایی عمومی که معمولاً در دور از مراکز شهر و نسبتاً کوچک هستند اغلب امکاناتی مانند: محوطه‌های تفریح و نشستن، کافی شاپ و اداره پست، را برای خانه‌هایی که آن حوالی فراهم می‌کنند. ارتباط بین مناطق مسکونی یک منطقه نیز از همین طریق برقرار می‌شود. جوانان همان منطقه هم اغلب همان جا جمع می‌شوند. ۲ مرکز که در همسایگی هم قرار دارند، این دو منطقه همسایه که مورد مطالعه قرار گرفتند در فاصله چند مایلی از هم قرار دارند که از هر دو به آیلسبری با اتوموبیل یا اتوبوس مسیر کوتاهی است. جوانان به تابلوهای بازی و اسکیت‌برد ممنوع اصلاً اعتنایی نمی‌کنند، اما به نظر هم نمی‌رسد کسی از این کارها اذیت شود. گاهی اوقات، بازی‌های خشن و پرسر و صدا مردم را مجبور می‌کند تا مسیر خود را عوض کنند. جوانان برای بازی فقط به اینجا می‌آیند چون جای دیگری برای این کارها وجود ندارد. معمولاً عصرها این گروه‌های بازی که متشکل از دختران و پسران جوان هست تعدادشان بسیار زیاد و گاهی تا ۲۰ نفر می‌رسد، و بزرگسالان می‌ترسند به این سمت منطقه خرید بیایند. جو کاملاً در دست گروه‌های جوان و نوجوان است، با ملحق شدن دسته‌های دیگر، از نظر محو می‌شوند و صدا بسیار بالا می‌رود و محوطه برای مشاهده و تحقیق نسبت به سایر نقاط مرکز چندان مناسب نیست و ازدحام جمعیت بسیار زیاد شده است (والتون کورت، ساعت ۱۹:۳۰ تا ۱۸، ۱۸ ژانویه). ناظران این منطقه را به شهر ارواح یا مثل فیلم‌های ترسناک تلقی می‌کردند. در مورد سیاه پوستان و افرادی از سایر نژادها صحبت کردند که به رستوران‌ها می‌رفتند انگار فقط آنها اینکاره بودند. در عوض کسانی که اینجا زندگی می‌کنند چه مصاحبه شونده‌ها چه مصاحبه کننده‌ها، با اینکه در مورد روند کند پیشرفت منطقه شاکی اند اما اینجا را محل خوبی برای زندگی می‌دانند،

چون کاملاً به سبک بریتانیایی است، با سبکهای مختلف خانه‌های قدیمی، خانه‌های خانوادگی بدون باغ و باغچه در مقابل درب. برای زوجهای جوان ایمنی، امنیت، امکانات آموزشی خوب، قیمت مناسب مسکن، از عواملی هستند که در خرید خانه مد نظرند.

### تعاملات اجتماعی

فضای عمومی توسعه یافته اکثراً مخصوص بزرگسالان تلقی می‌شود (ولنتاین، ۱۹۹۶). چون اغلب نگرش بزرگسالان در استفاده از اینگونه فضاها بر خواست و نگرش کودکان و قشر جوان اولویت دارد و غالب می‌شود.

#### ۱. نوجوانان و جوانان؛ نوجوانان (سنین بین ۱۱ تا

۱۵ سال) و جوانان (رده سنی ۱۶ تا ۱۹) بیش از بزرگسالان و در قالب گروه‌های بزرگتر و در تمامی مکانها و در هر ساعتی از شبانه روز، به خصوص بعد از مدرسه و در تعطیلات در مکانهای عمومی زمان سپری می‌کنند. مصاحبه شونده‌گان تحقیق اغلب این گروه‌ها را تهدیدی برای سایرین و منشا رفتارهای بد و جرایم کوچک می‌دانستند. ساعات ازدحام این رده‌های سنی زمان اسکیت‌برد، و تجمع گروه‌های موسیقی بود. جوانان در مصاحبه‌ها گفتند به این دلیل اطراف نوازندگان تجمع می‌کنند که در فایرفورد لیز امکانات دیگری وجود ندارد. به همین خاطر جو اینجا با گروه نوازندگان وال پارک کاملاً تفاوت دارد، آنجا امکانات دیگری هم هست که بشود استفاده کرد و در آخر سری هم به گروه موسیقی زد.

۲. بزرگسالان؛ آنچه در مصاحبه با بزرگسالان توجه ما را جلب کرد این بود که آنها اغلب خود را از مکانهای عمومی کنار گذاشته شده می‌دانستند و اینکه جایی در چنین فضاهایی ندارند، و البته این در مورد همه بزرگسالان صادق نبود بعضی هایشان عضو فعال در مکانهای عمومی هستند و زمان زیادی را خارج از خانه صرف می‌کنند. بیشتر از این جهت ناراضی بودند که نمی‌توانند از تمامی امکانات پارک استفاده کنند. و اینکه در گردش‌ها اکثراً تنها هستند و نمی‌توانند گروه‌هایی را برای قدم زدن و خرید در حومه شهر و مراکز خرید تشکیل دهند. اکثراً خانمهای مسن در آخر هفته‌ها زمانیکه خانواده‌ها برای خرید جمع می‌شوند، همراه با دیگر گروه‌های سنی هستند.

میدان فریری مکانهایی را به افراد مسن اختصاص داده است تا بتوانند از نور خورشید استفاده کنند و از مرکز میدان بعد از خرید با احساس امنیت، لذت ببرند. افراد مسن در والتون کورت هم خارج از خانه دیده شدند اما نه به اندازه فایرفورد لیز، و در وال پارک هم بسیار کم بودند. مشاهدات نشان داد که سالمندان نسبت به حضور سایرین بسیار حساس اند. و تمایلی به حضور در مکانهایی که کودکان و نوجوانان هستند، ندارند، حتی از مکانهای خیلی خلوت و تاریک هم خوششان نمی آید، و در مکانهایی که پلیس و پرسنل امنیتی وجود دارد و یا امکاناتی مثل توالت، صندلی، نور کافی در دسترس هست، احساس امنیت و راحتی می کنند (مراجعه شود به پیس و همکاران، ۲۰۰۶). این مطالعه به بررسی مکانهای عمومی که در آیلسبری مناسب هستند می پردازد. مکانهای دیگری هم مشاهده شدند. به طور مثال، افراد مست و معتاد خیابانی، و برخی از جوانان در جاهای مشهور و مرکز شهر قدیمی دیده شدند. مردم همه در طول روز و موقع ناهار از این مکان استفاده می کنند. همچنین مکان خاصی برای مهمانی های بزرگ که اغلب جمعه ها و در تابستان برگزار می شد داشتند، که اکثرا هم سفید پوست بودند.

۳. **ترکیب گروه های اجتماعی؛ هم افراد مسن و هم جوان معمولا با هم سن و سالان خود تعامل داشتند. در موقعیتهای بسیار کمی تعامل واقعی بین سالمندان و جوانان دیده شد. و زمانی هم که هر دو این رده های سنی با هم در مکانی هستند سعی می کنند به هم توجهی نداشته باشند و تعاملی پیش نیاید و کنار هم نشینند. درحالیکه اغلب جوانان گروه های بزرگی از هم سن و سالانشان را تشکیل می دهند مسن ترها اکثرا تنهایی یا دو سه نفری بیرون می روند. افراد مسن در حضور پلیس و پرسنل امنیتی در پارک ها همراه با جوانان اغلب پسر دیده شده اند در صورتیکه سایر بزرگسالان در حضور گروه های جوانان که اکثرا مشروبات الکلی و مواد مخدر مصرف می کنند احساس نگرانی می کنند و حضور پیدا نمی کنند.**

### نتیجه گیری و جمع بندی

عمومیت و دسترس بودن مکان عمومی به عوامل مختلف بستگی دارد از جمله اینکه شما چطور می خواهید از آن لذت ببرید، چه سن و جنسیتی دارید، و چه زمانی از روز را به فضای باز می خواهید اختصاص دهید. زمان استفاده بسیار مهم است زیرا بر امکانات و افراد که احتمال حضورشان هست تاثیر می گذارد. برخی از مردم فکر می کنند از مکانهای عمومی رانده شده اند و جایگاهی در این مکانها ندارند. که اغلب به فایرفورد لیز و والتون کورت روی می آورند. در بیانیه انجمن مهندسان ساختمان اینگونه بیان شد که فضاهای بازمانند چسب می مانند که جامعه را به هم وصل می کند. علاوه بر کابری هدفمند فضاهای باز مثلا خرید، تفریح خانوادگی و غیره باعث روبرو شدن و تعامل افراد در بیرون از خانه و اعلام حضور آنان در جامعه می باشد. این مطالعه به بهره مندی قشرهای مختلف جامعه از فضای عمومی می پردازد به خصوص جوانان که معمولا از اینگونه فضاها رانده می شوند، و اینکه آیا این ترکیب قشرهای مختلف در بیرون مردم را به حضور تشویق می کند و یا برعکس. هرچه تعداد افراد در گروه های جوانان بیشتر باشد آنها احساس قدرت بیشتری می کنند و برای مهار یا متفرق کردنشان اغلب به حضور پلیس نیاز است. مشاهدات نشان داد ایجاد امنیت هدفمند و با برنامه ریزی باید طوری باشد که امنیت را در شب نیز تامین کند. و این کار در جاهای مختلف آیلسبری از جمله والتون کورت مورد توجه بود. ماموران تحقیق سعی کردند فعالیت مادران جوان، میان سالان و افراد مسن را زیر نظر داشته باشند. در وال پارک نیز این کارها انجام شد و نیاز به حضور فیزیکی نیروهای پلیس و امنیتی برای جلوگیری از برخی فعالیتهای گروه های خاصی که مزاحم سایرین هستند، مثلا افراد مست و ولگرد ضروری جلوه کرد. در تابستان سال ۲۰۰۴ در وال پارک برخی قوانین بازدارنده اعمال شد به طور مثال، غیر قانونی بودن اسکیت خورد، دوچرخه سواری، بازی های توپی در محوطه پارک، همچنین برای امنیت هر چه بیشتر کاربران پارک آوردن مشروبات الکلی به پارک ممنوع شد. شماره تلفنی هم برای شکایت در مورد کسانی که توهین می کنند در نظر گرفتند. با همه ی این تدابیر باز هم اسکیت بازان، بیکاران و ولگردان از بقیه بیشتر از پارک استفاده می کردند. قوانینی که برای ممانعت حضور افراد مست در نظر گرفتند فقط این افراد را محدود می کند اما ممانعت از اسکیت بازان و دوچرخه سواران مانعی برای اکثریت قشر جوان است. در اوت ۲۰۰۵ هم در مورد افراد



نامناسی که در محوطه پارک باعث ناراحتی اکثریت قشر جامعه می‌شود از مردم نظر سنجی شد و افراد ولگرد و مست در صدر قرار گرفتند. در حقیقت فعالیت اصلی مردم در پارک‌ها از نظر ناظران تحقیق، نشستن، تماشای صحبت کردن، بود، و رفتار دور از شان و نامناسب به ندرت گزارش شد. البته نباید مزاحمت برخی افراد و گروه‌ها را هم انکار کرد، به این موارد هم باید رسیدگی شود. شهرها نیاز به جاهایی دارند که افراد فارغ از سن، فرهنگ و ظاهرشان احساس آزادی و امنیت کنند. در حالیکه در این تحقیق شهر خاصی در نظر گرفته شد و مکانها و مشکلاتش مورد مشاهده و تحقیق قرار گرفت اما اکثر یافته‌ها شبیه به سایر شهرها در کل کشور انگلستان می‌باشد و کاربرد سیاست گذاری‌ها تنها منحصر به آیلسبری نمی‌شود. مطالعه نشان داد تعاملات اجتماعی در خارج خانه کمتر است. مردم در مکانهای تاریک و ناآشنا احساس ترس می‌کنند و تمایلی به حضور در این مکانها ندارند. مردم از مکانهایی لذت می‌برند که احساس شادابی و سرزندگی به آنها دست میدهد.

## منابع و مآخذ

۱. بتلی، ای. ین و دیگران (۱۳۸۷) محیط‌های پاسخده: کتاب راهنمای طراحان، ترجمه مصطفی بهزادفر، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، تهران.
۲. پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۷۵) هویت و این همانی با فضا، صفه، سال ششم، شماره ۲۱-۲۲
۳. پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۶) مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری، چاپ دوم، تهران، انتشارات شهیدی.
۴. پروند، محمد حسین (۱۳۹۰) اندیشه‌های جامعه شناسی فرهنگ، نشریه اندیشه حوزه.
۵. خاتمی، محمود (۱۳۸۴) جهان در اندیشه هایدگر، تهران، موسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، چاپ دوم.
۶. دانشپور، سید عبدالهادی و چرخچیان، مریم (۱۳۸۶) فضاهای عمومی و عوامل موثر بر حیات جمعی، نشریه باغ نظر، شماره ۷، تهران، صفحات ۱۹-۲۸، بهار و تابستان.
۷. رفیعیان، مجتبی، سیفایی، مهسا (۱۳۸۴) فضاهای عمومی شهری، بازنگری و ارزیابی کیفی، تهران: نشریه هنرهای زیبا. شماره ۲۳.
۸. رفیعیان، مجتبی، محمدی، محمود، مقدم، حامد (۱۳۹۱) فضای عمومی شهری، تحقق تعاملات

- اجتماعی در بافت‌های تاریخی (نمونه موردی شهر قدیم لار)، مرمت آثار و بافت‌های تاریخی، شماره ۴.
۹. ستارزاده، محمد (۱۳۸۳)، جغرافیایی مکان، تهران: انتشارات بهار نو.
  ۱۰. عندلیب، علیرضا (۱۳۸۹) فضای جمعی و حیات مدنی، نشریه تخصصی منظر، شماره، تهران، خرداد.
  ۱۱. کارمونا، متیو و همکاران (۱۳۹۰) مکانهای عمومی، فضاهای شهری، ابعاد گوناگون طراحی شهری. ترجمه اهری، زهرا و دیگران. تهران: دانشگاه هنر تهران
  ۱۲. کرمونا، متیو، تیم هیت، تتراک و استیون تیزدل (۲۰۰۳) مکان‌های عمومی، فضاهای شهری، ترجمه فریبا قرایی و دیگران. تهران: انتشارات دانشگاه هنر.
  ۱۳. عطایی، رقیه (۱۳۹۴) تاثیر مولفه‌های هویت کالبدی در ایجاد تعاملات اجتماعی، مدیریت شهری، شماره ۴۱.
  ۱۴. یزدانفر، سید عباس و دیگران (۱۳۹۲) فضاهای عمومی و افزایش تعاملات اجتماعی، مدیریت شهری، شماره ۳۲.
  ۱۵. گل، یان (۱۳۸۷) زندگی در فضای میان ساختمان‌ها، ترجمه شیما شصتی، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ اول.
  ۱۶. گل، یان (۱۳۸۹) فضاهای عمومی و زندگی جمعی، مترجم علی غفاری و صادق سهیلی پور، تهران، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
  ۱۷. گلکار، کورش (۱۳۸۰) مولفه‌های سازنده کیفیت در طراحی شهری، نشریه صفه شماره ۳۲.
  ۱۸. مدنی پور، علی (۱۳۸۱) تهران، ظهور یک کلانشهر، ترجمه حمید زرازوند، تهران، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری.
  ۱۹. مدنی پور، علی، فضاهای عمومی و خصوصی شهر، ترجمه نوریان، فرشاد. انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران. ۱۳۸۹.
  20. Carr, Stephen; Mark, Francis; Leanne, Rivilin & Andrew, stone; (1992) Public Space; Massachusetts: Cambridge university press.
  21. Gehl, Jan; (2002); Public space and Public life; City Of Adelaide; downtown seattle; green features research & design; lab; Colleg of built environment.
  22. Gehl, Jan; Kafer, Johansen, Lotte & Reigstad,

- cial Inclusion Unit Interim Report, London: ODPM.
35. ODPM (2005b) 'Announcing new policy statement: PPS6 planning for town centres', press release (Keith Hill), 21 March.
  36. Peace, S., Holland, C. and Kellaheer, L. (2006) Environment and Identity in Later Life, Maidenhead: Open University Press/McGraw-Hill Education.
  37. Sennett, R. (1974) The Fall of Public Man, New York: Norton.
  38. Sorkin, M. (ed) (1992) Variations on a Theme Park: The New American City and the End of
  39. Public Space, Berkeley, CA: University of California Press.
  40. Stead, D. and Hoppenbrouwer, E. C. (2004) 'Promoting an urban renaissance in England and the Netherlands', Cities, 21 (2), pp 119-36.
  41. Transport, Local Government and the Regions Committee (2002) Public Space: The Role of PPG17 in the Urban Renaissance, Third report of Session 2001-2002, HC 238-1, section 50, London: The Stationery Office.
  42. Urban Task Force (1999) Towards an Urban Renaissance, London: Spon Press.
  43. Valentine, G (1996) 'Children should be seen and not heard', Area, 17, pp 205-20.
  44. Wilson, E. (1991) The Sphinx in the City: Urban Life, the Control of Disorder and Women, Berkeley, CA: University of California Press.
  23. Solvejg (2006); Close encounters with buildings; Urban Design International; 11; pp 29-47.
  24. Mehta, Vikas; (2007) Lively Streets, Determining Environment Characteristics to Support Social Behaviour; pp 45 - 67.
  25. Rapoport, Amos; (1984) Culture and The Urban Order; In Agnew John Mercer & David Sopher Eds; The City in Cultural Context; Boston; Massachusetts: Allen and Unwin.
  26. Walzer, M; (1986) pleasures and costs of urbanity; Dissent 33:4; pp470-475.
  27. Mitchell, D. (1995) 'The end of public space? People's park, definitions of the public, and democracy', Annals of the Association of American Geographers, 85, pp 108-33.
  28. Mitchell, D. (2003) The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space, New York: Guilford Press.
  29. Monbiot, G. (2006) 'Wiping beauty off our canals', The Guardian, 31 May.
  30. Newman, O. (1972) Defensible Space, New York: Macmillan.
  31. ODPM (Office of the Deputy Prime Minister) (2002) Living Places: Cleaner, Safer, Greener, London: The Stationery Office.
  32. ODPM (2004) Creating Sustainable Communities in The South East: Introduction, London:
  33. ODPM.
  34. ODPM (2005a) Excluded Older People: So-

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری  
Urban Management  
شماره ۵۱ تابستان ۱۳۹۷  
No.51 Summer 2018

۱۴۶

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی